

Kognitivne pristranosti

Autorica: Maja Nenadović

TEMA

Uvod u kognitivne pristranosti

KONTEKST

Ova nastavna jedinica uvodi učenike/sudionike u koncept kognitivne pristranosti i predstavlja im različite vrste nedostataka u logičkom razmišljanju koje mogu dovesti do loših odluka. Kognitivne pristranosti su pogreške u razmišljanju, tumačenju i obradi informacija koje proizlaze iz ljudske subjektivnosti i želje za jednostavnijim upravljanjem svakodnevnim životom i zaštitom svojih umova od složenosti i neizvjesnosti.

CILJEVI

- Upoznavanje učenika/sudionika s konceptom kognitivne pristranosti;
- Podizanje svijesti o nekoliko specifičnih kognitivnih pristranosti i načinu na koji one utječu na naše razmišljanje i donošenje odluka;
- Izgradnja kritičkog mišljenja kroz raspravu o tehnikama uklanjanja pristranosti.

ISHODI UČENJA

Učenici/sudionici će moći:

- definirati i objasniti što su kognitivne pristranosti;
- identificirati i objasniti načine na koje kognitivne pristranosti utječu na naše razmišljanje;
- identificirati nekoliko tehnika uklanjanja pristranosti.

METODE I OBLICI RADA

- Grupna rasprava/razgovor

MATERIJA I POTREBNA OPREMA

Projektor i računalo, internet

Pregled aktivnosti (proces)

Trajanje: 45 minuta (školski sat)

Grupni brainstorming: 5 minuta

Na početku sata nastavnik-ca/edukator-ica postavlja nekoliko kratkih pitanja:

Je li nekome poznat pojam 'kognitivna pristranost'?

Što je to?

Kako biste ju definirali?

Nastavnik-ca/edukator-ica najavljuje da će se aktivnost baviti temom kognitivnih pristranosti – iracionalnih i nelogičnih sklonosti našeg uma. Nastavnik-ca/edukator-ica najavljuje kratak videozapis, nakon kojeg slijedi grupna rasprava i razmišljanje o temi.

Gledanje kratkog filma i razgovor: 25 minuta

Kako bi objasnio što su kognitivne pristranosti, nastavnik-ca/edukator-ica predstavlja kratki film (napomena: odaberite onaj koji najviše odgovara vašoj skupi, uzimajući u obzir dob i razinu zrelosti učenika/sudionika):

- YouTube kanal Practical Psychology, "12 Cognitive Biases Explained", na: https://youtu.be/wEwGBlr_Rlw (2016., trajanje: 10 minuta i 8 sekundi – na engleskom jeziku)
- YouTube kanal Wireless Philosophy, "Cognitive Biases", na: <https://youtube.com/playlist?list=PLtKNX4SfKpzVgBHC2buGxvQNaspGxdMQY> (2017., popis za reprodukciju sa 7 kratkih videozapisa u trajanju od oko 4 minute)
- YouTube kanal Kratak Sadržaj, "Kognitivne pristranosti i logičke zablude", na: <https://youtu.be/z3JQbubXRZk> (2021., trajanje: 13 minuta i 13 sekundi) – na bosanskom jeziku

Nakon gledanja kratkog filma, nastavnik-ca/edukator-ica može postaviti sljedeća ili slična pitanja za poticanje/usmjeravanje grupnog razmišljanja:

- Je li vas nešto iznenadilo u ovom filmu?
- Koje posebne kognitivne pristranosti općenito prepoznajete - i koje kognitivne pristranosti prepoznajete kod sebe osobno? Možete li se sjetiti trenutka kada ste iskusili kognitivnu pristranost (bilo kod sebe ili ste ju uočili kod nekog drugog)? Navedite primjere.
- Zašto mislite da su ljudi podložni kognitivnim pristranostima? Mislite li da naše emocije igraju ulogu u kognitivnim pristranostima?
- Što je s društvenom razinom – na koji način kognitivne pristranosti mogu utjecati na javno mnijenje, kolektivne odluke i akcije?

Predstavljanje tehnika uklanjanja pristranosti: 15 minuta

Nastavnik-ca/edukator-ica najavljuje da postoje načini upravljanja vlastitim umom kako ne bismo bili podložni kognitivnim pristranostima te kako bismo izgradili otpornost na njih. Nastavnik-ca/edukator-ica bi trebao/la pozvati učenike/sudionike da podijele svoje ideje o tome koje bi mogle biti neke od tih tehnika uklanjanja pristranosti, prikupljajući ideje učenika/sudionika na flipchartu ili (pametnoj) ploči. Ovdje su navedene neke od tehnika* koje bi trebalo spomenuti (one koje učenici/sudionici nisu naveli, nastavnik-ca/edukator-ica bi trebao/la spomenuti i objasniti):

- **Razvijte svijest i naučite više o pristranostima** – sama svijest o postojanju pristranosti povećava nečiju sposobnost prepoznavanja istih te umanjuje našu podložnost takvom načinu razmišljanja;
- **Jasno verbalizirajte svoja uvjerenja** – ako ste svjesni koja temeljna uvjerenja utječu na vaša mišljenja i stavove, tada ćete moći prepoznati (ponekad iracionalne) pokušaje vašeg uma da u svakom trenutku zaštiti ta uvjerenja;

*Ovaj dio se temelji na prijedlozima tehnika za uklanjanje pristranosti prikazanih na ovoj web stranici: <https://effectiviology.com/cognitive-debiasing-how-to-debias/>

- **Uvedite preispitivanje u svoj proces razmišljanja te pažljivo razmotrite vlastite misli i proces razmišljanja** – npr. Je li to istina? Koji su dokazi da je to istina? Donosim li prebrze zaključke? Zašto to mislim? itd.
- **Smanjite oslanjanje na vlastito subjektivno pamćenje** – kako biste neutralizirali ljudsku sklonost blagonaklonom procjenjivanju prošlosti (istražite značenje pojmova: ružičasta retrospekcija, neobjektivnost naknadnog uvida, teleskopski učinak itd.), potražite suprotna stajališta i istraživačke perspektive koje su u suprotnosti s vašim subjektivnim pamćenjem;
- **Stvorite psihološku samodistancu** – primjerice, ako se suočavate s odlukom ili situacijom koja zahtijeva vaš odgovor, razmislite o tome na način da se zapitate: 'Što bih savjetovao prijatelju da je u istoj situaciji?'
- **Identificirajte izvor** svoje nelagode koji potiče sklonost kognitivnim pristranostima – Što vas muči u toj situaciji? Zašto vas to muči?
- **Vježbajte intelektualnu poniznost** – pretpostavite da nemate sve informacije i da ste možda u krivu. Postoji li nešto što vam možda nedostaje u priči? Koje bi vam dodatne informacije pomogle da bolje shvatite situaciju?

MOGUĆNOSTI VREDNOVANJA I OCJENJIVANJA POSTIGNUĆA

Možete vrednovati sudjelovanje učenika/sudionika u grupnoj raspravi ili kvalitetu njihovih domaćih zadaća nakon drugog sata (npr. pisanje kratkog eseja ili izrada prezentacije temeljene na daljnjem istraživanju specifične kognitivne pristranosti ili tehnike uklanjanja pristranosti).

PRIMJENA U MREŽNOM OKRUŽENJU

Sat se u potpunosti može prilagoditi za online izvođenje budući da se kratki animirani filmovi, kao i grupna rasprava, mogu prikazivati/provoditi plenarno, uz nazočnost/sudjelovanje svih učenika/sudionika.

IZVORI

- PRECOBIAS, projekt koji financira EU, usmjeren je na prevenciju radikalizacije mladih kroz poticanje samosvijesti o kognitivnim pristranostima, s alatima za nastavnike-ce/edukatore-ice i online tečajevima posvećenim toj temi, na: www.precobias.eu
- The School of Thought website on Cognitive Biases, na: <https://yourbias.is/>
- Visual Capitalist overview of cognitive biases, na: www.visualcapitalist.com/wp-content/uploads/2020/02/50-cognitive-biases-2.png; također: www.visualcapitalist.com/wp-content/uploads/2018/03/18-cognitive-bias-examples.html
- Effectiviology, "Debiasing: How to Reduce Cognitive Biases in Yourself and in Others", na: <https://effectiviology.com/cognitive-debiasing-how-to-debias/>, također: <https://effectiviology.com/confirmation-bias/>

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Sadržaj ovih materijala ne odražava službeno mišljenje Europske unije.
Odgovornost za informacije i stavove izražene u materijalima u potpunosti leži na autoru(ima).